

DORNBACH MÁRIA

A nemzeti identitást jelképező afrokubai kultuszok irodalmi megjelenése

A kubai nemzet kialakulásának évszázadokon átívelő folyamatában döntő szerepet játszott az etnikailag sokszínű lakosság kulturális összefonódását biztosító biológiai mulattizáció. Ez utóbbit nagyban elősegítették a rabszolgatartást szabályozó királyi rendeletek (önmegváltás, a transzkulturációt jelentősen felgyorsító segélyező egyletek, ún. *cabildók* létrehozása). A nemzetté válás folyamata a XIX. század második felére visszafordíthatatlanul felgyorsult, ennek sarokköveit a rabszolgaság 1880-as eltörlése¹ és a gyarmattartó Spanyolországgal szemben a kreolok, mulattok és feketék részvételével vívott függetlenségi háborúk jelentették. Rabszolga-felszabadítás és függetlenség: két elválaszthatatlan politikai célkitűzés, amelynek kivitelezésében – a nemzeti egység kialakulását megalapozva – mintegy fél évszázadon keresztül vállvetve egyesültek a Kubában élő európai és afrikai származású népcsoportok.

A XX. század elejére hivatalosan egységessé vált, a fehérek és feketék leszármazottaiból összeolvadt kubai nemzet azonban korántsem volt olyan egységes, mint azt a történelmi dokumentumok sejtették. A faji megkülönböztetés továbbra is a mindennapok része maradt annak dacára, hogy az 1940-es alkotmány megtiltja a faji megkülönböztetést és a vallási kultuszok szabad gyakorlását biztosítja.² Az afrikai eredetű kultuszok azonban kitörölhetetlenül a nemzeti kultúra részévé váltak, és a mágiára épülő jellegüknél fogva egyre szélesebb néptömegeket vonzottak, azokat a fehéreket, feketéket és mulattokat, akik a félfudális kapitalista gazdasági rendszer társadalmi hierarchiájában az alsóbb rétegekbe szorultak.

A Fidel Castro által győzelemre vezetett forradalom és kommunista ideológia sem kedvezett a vallások, köztük az afrokubai kultuszok nyílt gyakorlásának. Az elnyomás, a tiltás azonban a háttérben még szorosabban összekovácsolta a különböző népcsoportokat, és hozzájárult, hogy ezek a kultuszok végérvényesen a kubaiság hordozóivá váljanak úgy a szigetországban, mint az emigrációba kényszerült kubai közösségekben.

Áttörést az 1992-es alkotmánymódosítás jelentett, amely a történelmi, így a katolikus, a különböző protestáns és evangélikus vallások mellett hivatalos vallásként ismerte el az afrikai eredetű szinkretikus kultuszokat.³ Vagyis visszavonhatatlanul deklarálták a gyakorlatban már régen végbemenet folyamatot: az afrikai

¹ A teljes körű felszabadulás csak nyolc év átmeneti idő elteltével, 1888-ban valósult meg. Ez idő alatt a rabszolgák továbbra is gazdáik védnöksége alatt dolgoztak.

² Antonio BENÍTEZ ROJO: *La isla que se repite*, Barcelona, Editorial Casiopea, 1998, 384.

³ Constitución de la República de Cuba. anterior.cubaminrex.cu/Derechos%20Humanos/Articulos/ConsejoDerechosHumanos/Libro_Blanco/Capitulo-IX.html (Letöltve: 2020.11.21.)

eredetű hagyományok ideológiai szinten is a kubai nemzeti kultúra alkotóelemét képezik.

A fajták, kultúrák, hiedelmek keveredése a XIX. századtól kezdve megjelenik az önálló arculatot tükröző kubai nemzeti irodalomban. A formálódó nemzet, a rabszolgaság és a faji keveredés, a társadalmi emancipáció témakörét dolgozza fel Cirilo Villaverde 1839-ben elkezdett és 1882-ben befejezett *Cecilia Valdés* című, realista vonásokkal tarkított romantikus regénye, amely egy gazdag kreol rabszolgatartó család fia, Leonardo Gamboa és a szabad, mulatt Cecilia Valdés beteljesülhetetlen szerelmének a története. A regény újdonsága abban rejlik, hogy a korabeli rabszolgatartás keservein kívül részletesen bemutatja az egyre népesebb szabad négerek és mulattok bonyolult társadalmi helyzetét és emancipációs törekvését, valamint az őket is sújtó faji megkülönböztetésből eredő beilleszkedési nehézségeket.

Nem csak az áthidalhatatlan társadalmi különbség választja el a szerelmeseket, hanem a vérfertőzés veszélye is: Cecilia ugyanis a gazda törvénytelen gyermeke. Cecilia nagymamája, a hívő katolikus, sötét bőrű, mulatt seña Josefa azzal vigasztalja a mulatt kislányt, hogy világos bőre miatt reménykedhet egy szegény, de fehér férjjel kötött házasságban, ami óriási felemelkedés lenne a társadalmi ranglétrán. Bezzeg a dajka, Maria de Regla lánya, a fekete Dolores sosem lépheti át a faji korlátokat.

Szimbolikus jelentéssel bír egy – itt *cunának* nevezett – afrokubai vallási ünnep nagyközönség számára is nyitott vigasságának a leírása: a gazdag, szabad mulatt Mercedes a *santeriába* történt beavatásának évfordulóját a Kubában akkorra már hagyományossá vált táncos-zenés vendégséggel ünnepli, amin nemcsak színes bőrű, hanem szép számban fehér látogatók is részt vesznek. A vallások összefonódására utal, hogy az évforduló egybeesik a közeli katolikus templom védőszentjének tizennyolc napon át tartó ünnepével, és az ünneplő sereg jó része megfordul a katolikus nagymisén, a piactéren zajló profán vigasságban és Mercedes házában is.⁴

A XX. század első felében a kubai művészvilág óriási érdeklődéssel fordult a nemzeti kultúra afrikai elemének feldolgozása felé. A történész-néprajzkutató-zenetudós Fernando Ortiz egymás után adja ki az afrokubai kultuszokkal és zenével foglalkozó könyveit.⁵ Amadeo Roldán zeneszerző 1927-ben készül el az *A Changó* (Changónak) című, szimfonikus zenekarra írott darabjával, valamint a *La rebambaramba* című balettjával, amelyben a Három Királyok napi karneválon felvonuló joruba, bantu és ñañigo csoportok rituális táncát mutatja be. Egymás után jelennek meg író-néprajzkutatók afrokubai mítoszokat, meséket tartalmazó kötetei: 1936-ban Párizsban jelenik meg Lydia Cabrera: *Cuentos negros de Cuba* című gyűjteménye, majd 1938-ban Rómulo Lachatañeré: *¡Oh, mío Yemayá!* című kötete, amelyben a santería jóslási rítusait kíséző mítoszokat dolgozza fel.

A sokszínű kubai nemzet elhivatott költőjeként vonult be a szigetország irodalomtörténetébe Nicolás Guillén. Fekete rabszolgák és spanyol ősök leszármazottja-

⁴ Cirilo VILLAVERDE: *Cecilia Valdés*, La Habana, Editorial Letras Cubanas, 1982, 90–92

⁵ Fernando ORTIZ: *Glosario de afronegrismos*, Havanna, 1924; *Día de Reyes*, Havanna, 1925; *La africanía de la música folklórica de Cuba*, Havanna, 1950; *Los instrumentos de la música afrocubana*, 1–5. köt., Havanna, 1954.

ként hiteles hirdetője a mulatt nemzetnek és mulatt kultúrájának, amikor 1931-ben így énekel *A bongó dalában*: „Félvér föld ez, az én földem, / afrikai és spanyol. / Szent Borbála felel jobbról, / balról Csangó válaszol.” Vagy 1947-ben a *Hatos számú szonban*: „Egy úton jövünk messziről régen, / ifjan és vénen, / fehér és néger, mulatt mindenki, / úr volt az egyik, másik meg senki, / mulatt mindenki...”⁶ Verse két vallás, a katolikus és a Nigériából származó jorubák hiedelmének összefonódására utal: Csangó a santería harcos istensége, akit a kubai hívők bizonyos hasonló jegyek alapján a katolikus Szent Borbálával azonosítanak.

Az afrokubai vallási kultuszok – elsősorban a joruba eredetű santería és a nigériai Calabarból származó efor és efik törzsek hiedelemvilágán alapuló abakuá, más néven ñáñigo kultusz – mondhatni máig páratlan irodalmi megjelenítése Alejo Carpentier 1933-ban publikált műve, az *Écue-Yamba-Ó*. Afrokubai regény, amelyben a kultuszok leírása a regény cselekményének strukturális szervező elemét képezi. Fernando Alegria szerint ez a mű „a kubai néger lakosság egy részének primitív mágikus világát leíró félig dokumentarista regény”.⁷ Az író maga tárja olvasói elé, mi motiválta a megírására: „Abban az időszakban írtam az *Écue-Yamba-Ó*-t, melynek figurái a korabeli vidéki társadalom négerai, amikor nemzedékem nagy érdeklődést tanúsított az általa frissen »felfedezett« afrokubai folklór iránt. Meg kell jegyezni, magam is vidéken, fekete parasztok és fekete parasztok gyerekei között nőttem fel, később pedig erősen foglalkoztatott a santería és a ñáñigizmus gyakorlata, számos szertartáson vettem részt.”⁸ Carpentier kortársai, az ún. afrokubai irányzat képviselői – írók, zenetudósok, folkloristák, festők, többek között Amadeo Roldán és Alejandro García Cartula zeneszerzők, Fernando Ortiz és Lydia Cabrera néprajztudósok – már nem az egzotikumot keresték műveik színes bőrű ihletőiben, hanem igyekeztek „megismerni azokat a költői, zenei, etnikai és társadalmi elemeket, amelyekkel hozzájárultak a jellegzetesen kreol arculat kialakulásához”.⁹

A cím joruba nyelven azt jelenti: Isten legyen dicsőítve. A cselekmény a főszereplő, Menegildo Cué születésétől a haláláig tartó életútját tárja az olvasók elé. A három fejezet – Gyermekkor, Ifjúkor, A város – Menegildo egyfajta spirituális fejlődéstörténetét vázolja fel, melynek során egyre mélyebben elmerül az afrikai eredetű vallási kultuszok mágikus világában. Gyerekkorában először csak felfedezi az apró szobrocskákat, és figyeli a varázsló Beruá hatásos, misztikus praktikáit. Ifjúként maga is a varázsló mágikus segítségét kéri szerelme, Longina meghódításához, és Beruá elkészíti és bemutatja az isteneknek tetsző áldozatot, az ebbót (embót). Aztán amikor a gyilkossággal vádolt Menegildo a városba szökik, unokaöccse, Antonio bevezeti a ñáñigo kultusz rejtelmeibe, végül Menegildo is átveszi a beavatási szertartáson, amelynek leírása egy részt vevő néprajzos megfigyelő alaposságával

⁶ Nicolás GUILLÉN: „A bongó dala”; „Hatos számú szon”. Simor András fordításai. In *A bongó dala. Kuba*, Budapest, Kozmosz Könyvek, 1974, 9, 309.

⁷ Fernando ALEGRÍA: *Literatura y Revolución*, México, Fondo de Cultura Económica, 1971, 96.

⁸ Alejo CARPENTIER: *Tientos y diferencias*, Havanna, UNEAC, 1966, 12.

⁹ Alejo CARPENTIER: „La música de Cuba”. [México, Fondo de Cultura Económica, 1946.] In Salvador BUENO: *El negro en la novela hispanoamericana*, Havanna, Editorial Letras Cubanas, 1986, 253.

történik. Túpontos a rituális cselekmények, az apapa nyelven idézett szövegek lejegyzése.

Ugyancsak 1933-ban jelent meg a szintén Párizsban írt *Holdas történet*¹⁰ című Carpentier-elbeszélés, amelynek cselekménye a fenti regényhez hasonlóan az afrokubai vallási kultuszok által megjelenített időtlen mitikus teret és időt hozza el a jelenbe. Az itt és most idősikjából kilépő főhős, a cipőpucoló Atilano alakján és kalandjain keresztül megjelennek a Kubában gyakorolt három afrikai eredetű – a joruba santería, a bantu palero és a calabari ñañigo – kultusz, valamint az Allan Kardec féle spiritizmus elemei. De nem hiányoznak a kubai vallási szinkretizmus sokszínű palettáján meghatározó szerepet betöltő katolikus vallásra történő utalások sem: pl. az afrikai istenekkel párba állított katolikus szentek vagy a katolikus misén részt vevő hívők az afrokubai kultuszok gyakorló hívei is. A szent dobok hívására egy emberként áll fel a katolikus miséről az ájtatos tömeg, hogy részt vegyen a palero Tata Cunengue orgiára emlékeztető szertartásán, ahol katolikus nevükön idézik meg az afrikai istenségeket és magát Allan Kardecet. A karneváli körmeneten a Fülecskék Úrasszonya szobra mellé penderül a helyi fodrász testét megszálló Szent Lázár, akiben a felvonulók természetesen az afrikai Babalu-Ayét látják.

A cselekmény mozgatórugója, a bonyodalom gyújtószikrája egy rontás, amit egy varázsló palero pap küldött Atilanóra: testét időről-időre megszállja Eleguá, a sors, az életerő istene, akit Afrikában gyakran óriási fallosszal ábrázolnak. Atilano testében nőni kezd az átok-fa, és sorra meghágja a falu asszonyait. Az asszonyoknak persze cseppet sincs ellenükre az aktus, különben is az elvarázsolt Atilano magja jó a meddőségre, a lábdagadásra és a reumára. A férfiak pedig – függetlenül attól, hogy melyik afrokubai kultusz gyakorlói –, miután Tata Cunengue szertartásán a földre szállott istenségtől megtudják a titokzatos besurranó nevét, összefognak, hogy elkapják.

De Atilanóval végül nem a férfiak végeznek. Ő az egymással rivalizáló két ñañigo közösség, *potencia* véres összecsapásának lesz az áldozata. Másik alakja azonban tovább él egy angolna bőrében, amit a varázsló felforról, és a belőle készült kenőcs tovább biztosítja Atilano/Eleguá misztikus, mágikus erejét. Az animista világfelfogást tükrözve a calabari négerek hitvilágából ismeretes az a hiedelem, miszerint az ember külső lelke valamely állatban vagy növényben él.¹¹

Alejo Carpentier, az amerikai csodás való fogalmának megteremtője megtalálta a csodás valót a vallási szinkretizmus által fémjelzett kubaiságban. Abban a valóságban, amelyben a kultuszok hívei a történelmi időbe visszanyúló mitológiából táplálkozó mágikus erővel ruházzák fel a körülöttük lévő világ valamennyi jelenségét.

Carpentier más elbeszélésében is megjelennek a kubai négerek hitvilágához kapcsolódó elemek, amelyek egy-egy főhős jellemábrázolásában játszanak fontos szerepet. 1944-ben íródott *A dolgok kezdete*, amelyben az öreg rabszolga visszafor-

¹⁰ Alejo CARPENTIER: „Holdas történet.” Fordította Dobos Éva. In *A dolgok kezdete. Alejo Carpentier összes elbeszélése*, Budapest, Noran Kiadó, 2001.

¹¹ Jeanine POTELET: *Simbolismo y afrocubanismo. Historia de lunas de Alejo Carpentier*, core.ac.uk/download/pdf/304707640.pdf (Látogatva: 2020.II.27.)

gatja az idő kerekét, és gazdája, don Marcial halottas ágyától visszafelé haladva jut el a fogantatásáig. A Marcialt körülvevő világból felvillan az ágya alatt galambokat nevelő öreg néger varázslóasszony alakja: a galambok az afrikai orishák leggyakoribb áldozati állatai; a karneválon felvonulnak az abakuá (ñáñigo) cabildo dobosai is, akik rituális hangszerükkel kísérik a menetet. Ugyanakkor Marcial „misztikus lázban élt, melyet benépesítettek a kivágott Jézus-szívek, húsvéti bárányok, porcelán galambok, égszínké kőpenyes Szűz Máriák”.¹²

Az 1956-ban írt *Embervadászat*¹³ című kisregényben a főhős kétségbeesett menekülésének egyik stációjával kapcsolatban találunk rövid utalást az afrokubai vallási hiedelmekre és a vallási szinkretizmusra. A katolikus pap, akitől az üldözött feloldozást vár, vet egy pillantást az üldözött kezében szorongatott eretnek imádságos könyvre, ezen is, a többihez hasonlóan „bár annak rendje-módja szerint rajta(uk) van az egyházi engedély, többnyire piros ruhás bábuk, szentségtörően JHS felirattal ellátott csengettyűk és csigaszemű agyagfejek közt árulják a varázsszerboltokban. Jó imák vannak benne(ük), de imádság közben az imádkozók szentségtörő eretnekségre gondolnak...”¹⁴ Az évszázadok során a katolikus elemek csak a felszínen olvadtak be az afrikai kultuszokba, így biztosítva azok tovább élését a gyarmati korban. Így a „piros ruhás bábuk” hívei Szent Borbála mögött valójában Csangót, a tűz, a villám és a mennydörgés istenét tisztelik.

Az 1966-tól 2005-ben bekövetkezett haláláig Londonban élő Guillermo Cabrera Infante *Trükkös tigristrió*¹⁵ című, stílusát és eszköztárát illetően ma a posztmodern kategóriájába sorolható regényében pár fiatalember bolyongásainak apropóján rövid pillanatképekben villantja fel a főváros színes éjszakai valóságát, atmoszféráját az 50-es évek végén. A kaleidoszkópszerűen megjelenő életképek kavalkádjában összemosódik tér és idő. Havanna *night-club*-mitológiájához hozzátartoznak a *mulaták* és a *negrák*, valamint az ő sajátos világuk. És innen már csak egy lépésre vagyunk az afrokubai kultuszok varázslától. Megismerhetjük az *abakuá-ñáñigo* kultusz alapmítosát, Sikán és Ekué történetét, amely napjainkig a ñáñigo rituálé alapmotívuma. De megismerünk egy *palero* papnőt is, aki varázslást és jóslást végez a fehér Cachita Mercadernek. A hívőknek a szimpatikus mágián alapuló rontásba vetett hiedelmét idézve Cabrera Infante többek között sziporkázó, fanyar humorú leírásában a Mexikóba távozó, a beavatottak jellegzetes fehér öltözetébe öltözött fehér férfi, piros zsebkendővel a szivarzsebében nem más, mint Santiago Mercader (ténylegesen Ramón Mercader), aki Trockijt ment megölni.

A sajátos kubai vallási szinkretizmus, amely a XX. századra a nemzeti identitás részévé vált, kisebb-nagyobb szerepet betöltve újra és újra megjelenik későbbi

¹² Alejo CARPENTIER: „A dolgok kezdete”. Fordította Lengyel Péter. In A. C.: *Az idő háborúja*, Budapest, Európa, 1979, 53.

¹³ Alejo CARPENTIER: „Embervadászat”. Fordította Lengyel Péter. In A. C.: *Az idő háborúja*, Budapest, Európa, 1979, ?–?.

¹⁴ CARPENTIER: i. m. 173.

¹⁵ Guillermo CABRERA INFANTE: *Trükkös tigristrió*. Fordította Kutasy Mercédesz. Budapest, Jelenkor, 2020.

kubai írók műveiben is. Julio Travieso 1993-ban publikált *El polvo y el oro*¹⁶ (Por és arany) című nagyregényében, amely egy család hat generációjának életén keresztül dolgozza fel Kubának kezdetektől a forradalom győzelméig nyúló történelmét, a santería- és a palerokultusz rítusainak számos leírását olvashatjuk, amelyek nem a karakterábrázolásban, hanem a cselekménynek helyet adó környezet hiteles bemutatásában játszanak szerepet. De említhetjük az író mintegy húsz évvel később kiadott *Llueve sobre La Habana*¹⁷ (Havannára hull az eső) című regényét is. Az egyik főszereplő, a fekete prostituált Malú bérkaszárnyai vackában – mint a kubai otthonok jelentős részében a többi afrikai istenség és katolikus szent párja – kis oltáron áll Szent Borbála szobra. Valahányszor a lány erőt kér a szenttől, nem a katolikus Szent Borbálához, hanem az afrikai Csangóhoz fohászkodik, akinek már gyermekkorában beavatták.

Végletekig tragikus sorsokat tár az olvasó elé Pedro Juan Gutiérrez 1999-ben megjelent *Havanna királya*¹⁸ című regénye, amelynek világát, szereplőinek mindennapjait át- meg átszövik az afrokubai vallási hiedelmek mint a műben megjelenített kegyetlen kubai valóság karakterjegyei. Az éhhalál küszöbén vegetáló nagykamaz mulatt fiú, Rey felfalja a fekete asszonyság által az isteneknek ajánlott ételáldozatot; végignézi, ahogy egy halott szelleme megszállja és a házi oltára előtt transzba ejti a transzvesztita Sandrát; odaszegődik a halottlátó, az istenekkel beszélő, tisztító rítusokat végző Daisy mellé.

A kortárs fiatal kubai írónemzedék nemzetközi sikereket elért képviselője az 1970-ben született Wendy Guerra, regényeinek kritikus hangja és témaválasztása miatt prózai művei eddig jobbára csak külföldön jelentek meg. A *cubanidad* rendkívül kényes és összetett kérdéseit veti fel a 2013-ban megjelent *Negra*¹⁹ című regényében. A regény főhősnőjének, az ébenfekete Nirvana del Riscónak nemcsak a faji diszkriminációval kell nap mint nap szembenéznie a 2000-es évek Kubájában, hanem meg kell próbálnia hátat fordítani a santería *orishái* jóslatainak is. Feketeként beleszületett a santería kultuszaiba, természetesen megismeri az istenek által számára kijelölt utat, és különféle mágikus eljárásokkal, receptekkel igyekszik megnyerni az életét igazgató istenek kegyét, majd megpróbál szembeszállni az elrendeltetés stigmáival. A regény első fejezetének strukturális elemét a jóslási ceremónia „betűi”, alakzatai adják, melyek feltárják a jóslást végeztető személy bensőjét, életútját, jövőjét.

¹⁶ Julio TRAVIESO: *El polvo y el oro*. Mexikó, Editorial Siglo XXI S. A., 1993; kubai kiadás: Havanna, Editorial Letras Cubanas, 1997.

¹⁷ Julio TRAVIESO: *Llueve sobre La Habana*, Havanna, Editorial Letras Cubana, 2004.

¹⁸ Pedro Juan GUTIÉRREZ: *Havanna királya*. Fordította Mester Yvonne. Budapest, Magvető, 2008.

¹⁹ Wendy GUERRA: *Negra*, Barcelona, Anagrama, 2013.

Bibliográfia

- Alejo CARPENTIER: *Tientos y diferencias*, Havanna, UNEAC, 1966.
- Alejo CARPENTIER: *La música de Cuba*. México, Fondo de Cultura Económica, 1946.
- Alejo CARPENTIER: *A dolgok kezdete. Alejo Carpentier összes elbeszélése*, Budapest, Noran Kiadó, 2001.
- Alejo CARPENTIER: *Az idő háborúja*, Budapest, Európa, 1979.
- Antonio BENÍTEZ ROJO: *La isla que se repite*, Barcelona, Editorial Casiopea, 1998.
- Constitución de la República de Cuba, anterior.cubaminrex.cu/Derechos%20Humanos/Articulos/ConsejoDerechosHumanos/Libro_Blanco/Capitulo-IX.html
- Cirilo VILLAVERDE: *Cecilia Valdés*, La Habana, Editorial Letras Cubanas, 1982.
- Fernando ORTIZ: *Glosario de afronegrismos*, Havanna, 1924.
- Fernando ORTIZ: *Día de Reyes*, Havanna, 1925.
- Fernando ORTIZ: *La africanía de la música folklórica de Cuba*, Havanna, 1950.
- Fernando ORTIZ: *Los instrumentos de la música afrocubana*, 1–5. köt., Havanna, 1954.
- Fernando ALEGRÍA: *Literatura y Revolución*, México, Fondo de Cultura Económica, 1971.
- Guillermo CABRERA INFANTE: *Trükkös tigristrió*. Budapest, Jelenkor, 2020.
- Jeanine POTELET: *Simbolismo y afrocubanismo. Historia de lunas de Alejo Carpentier*, core.ac.uk/download/pdf/304707640.pdf
- Julio TRAVIESO: *El polvo y el oro*, Mexikó, Editorial Siglo XXI S. A., 1993; kubai kiadás: Havanna, Editorial Letras Cubanas, 1997.
- Julio TRAVIESO: *Llueve sobre La Habana*, Havanna, Editorial Letras Cubana, 2004.
- Nicolás GUILLÉN: *A bongó dala*, Budapest, Kozmosz Könyvek, 1974.
- Pedro Juan GUTIÉRREZ: *Havanna királya*, Budapest, Magvető, 2008.
- Salvador BUENO: *El negro en la novela hispanoamericana*, Havanna, Editorial Letras Cubanas, 1986.
- Wendy GUERRA: *Negra*, Barcelona, Anagrama, 2013.

Resümé

Az etnikailag sokszínű kubai nemzet meghatározó részét alkotják az afrikai rabszolgák leszármazottai. Az afrikai kultúra elemeit elsősorban az afrokubai szinkretikus vallási kultuszok őrzik, melyek a nemzeti identitás hordozóiként jelennek meg az irodalmi művekben.

Kulcsszavak: szinkretizmus, santería, ñáñigo kultusz, palero kultusz, mágia

Abstract

Literary Description of the Afro-Cuban Cults as Symbols of National Identity

The descendants of the African slaves constitute a significant part of the ethnically diverse Cuban nation. Elements of African culture can be found primarily in the Afro-Cuban syncretic religious cults, which represent national identity in works of literature.

Keywords: syncretism, santería, ñáñigo cult, palero cult, magic